

Ю.С. Гринчук (Білоцерківський національний аграрний університет, Україна)

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ

У статті розкрито проблеми удосконалення обліку й оподаткування операцій фінансового лізингу в контексті Податкового кодексу України та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: фінансовий лізинг, Податковий кодекс України, податкові зобов'язання, основні засоби.

Літ. 29.

Ю.С. Гринчук (Белоцерковский национальный аграрный университет, Украина)

УЧЕТ И НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ ФИНАНСОВОГО ЛИЗИНГА

В статье раскрыты проблемы усовершенствования учета и налогообложения операций финансового лизинга в контексте Налогового кодекса Украины и предложены пути их решения.

Ключевые слова: финансовый лизинг, Налоговый кодекс Украины, налоговые обязательства, основные средства.

Y.S. Grynychuk (Bila Tserkva National Agrarian University, Ukraine)

ACCOUNTING AND TAXATION IN FINANCIAL LEASING

The article describes the problems in developing of accounting and taxation for the operations of financial leasing in the context of the Taxation Code of Ukraine; ways to solve these problems are offered.

Keywords: financial leasing; the Tax Code of Ukraine; tax liabilities; fixed assets.

Постановка проблеми. За сучасних умов господарювання існує два джерела фінансування господарської діяльності: власні та залучені кошти. При цьому залучені кошти отримують як банківські кредити, що викликає певні труднощі, тому альтернативою використання банківського кредиту є такий важливий інструмент, як фінансовий лізинг. Порівняно з довгостроковим банківським кредитуванням фінансовий лізинг має значні переваги, тому дає змогу повністю профінансувати придбання основних засобів на відміну від кредитних, які забезпечують лише 60–70% вартості. Крім того, фінансовий лізинг – найбільш розповсюджений вид лізингу, який передбачає здачу в оренду майна на строк, подібний до амортизаційного, і повне використання протягом всього періоду [17]. Лізинг має низку переваг, тому в більшості країн світу його активно використовують; обсяги інвестування за рахунок лізингу у Великій Британії складають 36%, у США – 29, Чехії – 20% [27; 28]. Інший стан речей склався на ринку лізингових послуг в Україні, інвестування за рахунок лізингу складає 0,1%. Тому актуальність дослідження питання обліку операцій фінансового лізингу обумовлена змінами в порядку оподаткування внаслідок прийняття Податкового кодексу України [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню обліку лізингових операцій присвячені праці як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, серед яких: І.А. Бланк [6], Р. Брейлі [7], В.А. Горемікін [8; 9], М.Я. Дем'яненко [12], Н.П. Кондраков [15], Г.Г. Кірейцев [14], О.Г. Луб'яницький [16], С. Майєрс [7], В.І. Міщенко [16], Л.Н. Прилуцький [18], Н.С. Рязанова [20], П.Т. Саблук [21], Н.Г. Слав'янська [16; 22], Я.Б. Усенко [24; 25], Х.-Й. Шпітлер [29].

Невирішені частини проблеми. Вітчизняними вченими висвітлюються питання обліку лізингових операцій, проте питання обліку та оподаткування лізингових операцій в умовах змін, які відбулися у податковому законодавстві, висвітлені неповною мірою.

Метою дослідження є оцінка стану обліку й оподаткування операцій фінансового лізингу з метою виявлення існуючих недоліків і визначення основних шляхів їх усунення.

Основні результати дослідження. Відповідно до Податкового кодексу України (ПКУ) [1], фінансовий лізинг – це договір лізингу, у результаті укладення якого лізингодержувач на своє замовлення отримує в платне користування від лізингодавця об'єкт лізингу на строк, що не менший від строку, за який амортизується 60% вартості об'єкта лізингу, визначеної в день укладання договору.

Сума відшкодування вартості об'єкта лізингу в складі лізингових платежів за період дії договору фінансового лізингу повинна включати не менше 60% вартості об'єкта лізингу, визначеної в день укладання договору. Після закінчення строку договору фінансового лізингу об'єкт лізингу, переданий лізингодержувачу за договором, переходить у власність лізингодержувача або викупується ним за залишковою вартістю.

Порядок бухгалтерського обліку операцій фінансової оренди доволі чітко висвітлено в П(С)БО 14 [3], а тому варто зупинитися тільки на найбільш проблемних його моментах. Критерії зарахування оренди до фінансової в П(С)БО 14 [3] відповідають МСФЗ [4], але П(С)БО 14 допущено низку невідповідностей МСФЗ, які спотворюють економічну та юридичну суть орендних операцій.

З метою достовірного бухгалтерського обліку фінансовий лізинг вважається фінансовою орендою лише тоді, коли договором фінансового лізингу передбачається перехід права власності на об'єкт лізингу до орендаря після закінчення строку лізингу, тобто коли виконується перший критерій П(С)БО 14 [3]. Оренду типу продажу не можна зарахувати до фінансової. Це окремий вид оренди. Відповідно до світової практики, оренда з точки зору орендаря може бути оперативною та капітальною (капітальною в тому розумінні, що на взятий у таку оренду об'єкт орендар нараховує амортизацію, хоча МСФЗ 17 для цих цілей застосовує термін «фінансова оренда»), а з точки зору орендодавця оперативною, фінансовою (також відома як пряма фінансова) та орендою типу продажу.

Оренда на зворотній основі з точки зору орендаря може розглядатись як капітальна або оперативна, а з точки зору орендодавця – як фінансова або оперативна. Основна різниця між фінансовою орендою й орендою типу продажу для орендодавця полягає в тому, що при фінансовій оренді орендодавець надає об'єкт оренди орендарю за вартістю, яка дорівнює собівартості (залишкової вартості) такого об'єкта, а при оренді типу продажу здебільшого виробники (їх дилери) – орендодавці надають орендарям об'єкт оренди за вартістю, що перевищує собівартість такого об'єкта, отримуючи таким чином, крім фінансового доходу, ще й прибуток від продажу такого об'єкта. При оренді типу продажу орендодавець повинен відобразити дохід від реалізації готової продукції (для нього основні засоби, які він виготовляє, будуть його готовою

продукцією) та виробничі витрати на її виготовлення (собівартість реалізованої готової продукції), відображаючи одночасно дебіторську заборгованість орендаря та фінансовий дохід, який має бути отриманий, та списувати при цьому готову продукцію з балансу. Водночас при фінансовій оренді визнавати інший дохід (дохід від реалізації необоротних активів) та інші витрати (собівартість реалізованих необоротних активів), як це передбачено п. 10 П(С)БО 14 [3], недоцільно, бо це необхідно тільки при фінансовій оренді типу продажу. У цьому випадку орендодавцеві потрібно відображати наданий у фінансову оренду об'єкт як дебіторську заборгованість орендаря в сумі мінімальних орендних платежів та негарантованої ліквідаційної вартості без вирахування фінансового доходу та відображати фінансовий дохід, який має бути отриманий, а також списувати з балансу об'єкт оренди, що відповідатиме МСФЗ 17 [4].

При прямій фінансовій оренді (на відміну від фінансової оренди типу продажу), відповідно до п. 10 П(С)БО 14 [3], визнавати інший дохід (дохід від реалізації необоротних активів) та інші витрати (собівартість реалізованих необоротних активів) некоректно.

Щодо оподаткування операцій фінансового лізингу, то Податковим кодексом України [1], з одного боку, передбачено, що основним критерієм визнання господарської операції фінансовим лізингом є придбання орендодавцем для передачі в оренду орендареві основних засобів (на замовлення орендаря) у третьої особи, а з іншого – непрямо дозволяє орендодавцеві передавати свої основні засоби у фінансовий лізинг орендареві. Необхідно проаналізувати ці дві ситуації з точки зору оподаткування.

Ситуація 1. Орендодавець на замовлення орендаря придбає основні засоби у третьої особи для передачі їх орендарю у фінансовий лізинг

Відповідно до ПКУ розділ III «Податок на прибуток підприємств» [1], витрати орендодавця на купівлю об'єктів фінансового лізингу не включаються до складу його витрат та основних засобів, тому орендодавець не повинен нараховувати амортизацію на такі основні засоби. Доходи від здійснення операцій лізингу (оренди) включаються до складу валового доходу орендодавця. У цьому випадку мається на увазі, що ці доходи у вигляді орендних платежів, які він отримує від орендаря, мають включатися до валового доходу повною сумою (компенсація витрат орендодавцеві на страхування об'єкта фінансового лізингу, компенсація витрат на сплату відсотків за залучений ним кредит).

Слід зазначити, що орендодавець може включати до складу валових витрат витрати на страхування об'єкта фінансового лізингу та на сплату відсотків за залучений ним кредит. Адже, відповідно до ПКУ (розділ III «Податок на прибуток підприємств») [1], орендодавець має право включати до складу валових витрат витрати на страхування власного майна (об'єкт фінансового лізингу до кінця строку лізингу перебуває у власності орендодавця), а оскільки операція з фінансового лізингу спрямована на отримання доходу і має вважатися господарською діяльністю орендодавця, то витрати орендодавця, пов'язані з виплатою або нарахуванням відсотків за кредитом, залученим для придбання об'єкта фінансового лізингу, повинні включатися до складу його валових витрат.

Оскільки витрати орендодавця на купівлю об'єкта фінансового лізингу не включаються до складу його валових витрат, то ПДВ, сплачений у складі ціни придбання цього об'єкта, не має відноситися до складу його податкового кредиту. Отже, вхідний ПДВ має формувати вартість об'єкта фінансового лізингу і відшкодовуватися орендодавцеві в складі мінімальних орендних платежів.

Ситуація 2. Орендодавець передає власні основні засоби у фінансовий лізинг. Відповідно до ПКУ (розділ III «Податок на прибуток підприємств») [1], ця операція з метою оподаткування має розглядатися як продаж основних засобів за правилами, визначеними ПКУ. Ціною продажу (без ПДВ) у цьому випадку слід вважати вартість, за якою ці основні засоби передаються у фінансовий лізинг. Оскільки з метою оподаткування ця операція вважається продажем основних засобів, то при цьому в орендодавця виникатимуть податкові зобов'язання з ПДВ, а також зберігатиметься право на податковий кредит.

Хоча ПКУ (розділ III «Податок на прибуток підприємств») і дозволяє передавати власні основні засоби у фінансовий лізинг, у розділі V «Податок на додану вартість» ці операції регламентовані більш чітко, бо в ньому під операціями оренди (лізингу) маються на увазі тільки операції у значенні, визначеному в розділі III «Податок на прибуток підприємств» [1]. Мінімальні орендні платежі мають складатися тільки із суми, що відшкодовує вартість об'єкта фінансового лізингу (оренди), та суми, що є винагородою орендодавцеві за отримане у фінансовий лізинг (оренду) майно.

Оскільки визначення лізингу наводиться тільки в розділі III «Податок на прибуток підприємств» ПКУ [1], то пільга з ПДВ стосовно операцій зі сплати лізингових платежів у цьому випадку застосовуватися не може. У зв'язку з цим орендодавець при нарахуванні (надходженні) лізингових платежів повинен нараховувати податкові зобов'язання з ПДВ тільки на суму винагороди; на суму, що сплачується йому як відсоток за залучений ним кредит; на суми страхових платежів, які відшкодовуються орендарем, та на суми інших платежів, передбачених договором лізингу. На суми платежів, що відшкодовують вартість основних засобів, податкові зобов'язання з ПДВ нараховувати не треба, бо вони вже були нараховані під час продажу цих основних фондів.

Висновки. Отже, чинне податкове законодавство в частині оподаткування лізингу є недосконалим через неузгодженість норм Податкового кодексу України (розділу III «Податок на прибуток підприємств» та розділу V «Податок на додану вартість») [1]. Вищевикладений підхід до обкладення ПДВ лізингових платежів дасть змогу орендодавцю зменшити своє податкове навантаження. Крім того, для ефективного розвитку лізингу необхідно здійснити комплекс заходів нормативно-правового й обліково-фінансового характеру з метою уточнення механізму переходу права власності на предмет лізингу після закінчення строку дії угоди, запровадження механізмів захисту лізингодавця при порушенні вимог угоди чи дострокового повернення предмета лізингу.

1. Податковий кодекс України від 2.12.2010 №2755-VI // zakon1.rada.gov.ua.

2. Про лізинг: Закон України від 14.01.1999 №394-XIV зі змінами і доповненнями // zakon1.rada.gov.ua.

3. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 14 «Оренда»: Приказ Міністерства фінансів України від 28.07.2000 №181 // zakon1.rada.gov.ua.

4. Міжнародні стандарти фінансової звітності 17 «Оренда»: Міжнародний документ прийнято 1982 р., останні зміни 2005 р. // zakon1.rada.gov.ua.
5. *Байдик О.* Фінансовий лізинг. Проблеми обліку та оподаткування // *Контракти.* – Дебет-Кредит. – 2002. – №22–23. – С. 31–34.
6. *Бланк И.А.* Инвестиционный менеджмент. – К.: Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. – 448 с.
7. *Брейли Р., Майерс С.* Принципы корпоративных финансов / Пер. с англ. Н. Барышниковой. – М.: Олимп-Бизнес, 2004. – 1008 с.
8. *Горемикін В.А.* Лізинг: Підручник. – К.: Основи, 2003. – 942 с.
9. *Горемыкин В.А.* Лізинг. – М.: ИНФРА, 2007. – 380 с.
10. *Граковський Ю.* Особливості відображення фінансового лізингу в бухгалтерському й податковому обліку // *Вісник податкової служби України.* – 2010. – №19. – С. 16–23.
11. *Гусар Р.* Оподаткування та бухгалтерський облік лізингових (орендних) відносин // *Бізнес.* – Бухгалтерія. – 2001. – №39/1. – С. 50–55.
12. *Дем'яненко М.Я., Гудзь О.Є., Стецюк П.А.* Оцінка кредитоспроможності агроформувань (теорія та практика): Монографія. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 302 с.
13. *Джуха В.М.* Лізинг. – Ростов н/Д.: Феникс, 1999. – 320 с.
14. *Кірейцев Г.Г.* Фінансовий менеджмент: Навч. посібник. – К.: ЦУЛ, 2002. – 496 с.
15. *Кондраков Н.П.* Самоучитель по бухгалтерскому учёту. – Пятое изд., перераб. и доп. – М.: Проспект, 2011. – 512 с.
16. *Мищенко В.І., Лубяницький О.Г., Славянська Н.Г.* Основи лізингу: Навч. посібник. – К.: Знання КОО, 2007. – 138 с.
17. *Онїщук Я.В.* Розвиток лізингу в Україні // *Фінанси України.* – 2005. – №7. – С. 67–82.
18. *Прилуцький Л.М.* Фінансовий лізинг. Правові основи, економіка, практика. – К., 1997. – 272 с.
19. *Рибченко М.В.* Методичні основи розрахунку й обліку лізингових платежів // *Держава та регіони.* – Серія: Економіка і підприємництво. – 2009. – №1. – С. 180–184.
20. *Рязанова Н.С.* Проект ІFC «Розвиток лізингу в Україні» // www.leasing.org.ua.
21. *Саблук Р.П.* Теоретичні аспекти лізингових відносин // *Економіка АПК.* – 2000. – №11. – С. 49–57.
22. *Славянська Н., Барабан Л.* Оподаткування операцій фінансового лізингу // *Вісник Національного банку України.* – 2005. – №4. – С. 37–40.
23. Українське об'єднання лізингодавців // www.leasing.org.ua.
24. *Усенко Я.Б.* Методологічні та економіко-правові проблеми оренди та лізингу майна. – К.: Критика, 2001. – 234 с.
25. *Усенко Я.Б.* Розвиток лізингу в Україні // *Економіст.* – 2007. – №1. – С. 18–19.
26. *Шумакова Т.* Повертаємо об'єкт фінлізингу – відображаємо в обліку // *Баланс.* – 2010. – №13. – С. 20–22.
27. Equipment Leasing and Finance Association (ELFA) // www.elfaonline.org.
28. Leaseurope, the European Federation of Leasing Company Associations // www.leaseurope.org.
29. *Spittler, H.-J.* (1999). Leasing for die Praxis. Nornberg: Luchterhand Fachb. 200 s.

Стаття надійшла до редакції 17.04.2012.